

Inriktning och yrkanden om arbetstidsförkortning

Behovet av en stor arbetstidsreform

Senast den generella veckoarbetstiden sänktes i Sverige var vid årsskiftet 1973. Sedan dess har 40-timmarsveckan fortsatt att vara norm för både arbetare och tjänstemän. Samtidigt har arbetslivet blivit längre och en högre andel kvinnor deltar på arbetsmarknaden. Nu arbetar oftast båda föräldrarna i en barnfamilj heltid.

Veckoarbetstiden för dagtidsarbete enligt kollektivavtalen är med få undantag fortfarande 40 timmar helgfri vecka. Arbetstidsvillkoren i arbetarkollektivet har dock glidit isär när vissa kollektivavtalsområden har avtalat om möjlighet till sänkningar av års- och livsarbetstiden. Stora, ofta kvinnodominerade avtalsområden, har emellertid exakt samma totala avtalade arbetstid som för ett halvt sekel sedan.

Flera nordeuropeiska länder har redan gått före och sänkt veckoarbetstiden. Exempelvis sänkte Norge veckoarbetstiden till 37,5 timmar och Danmark till 37 timmar, ofta inkluderat lunch, för flera decennier sedan.

Historiskt har arbetstidsförkortningar i Sverige ofta reglerats först i lag, men det finns även exempel på när parterna på arbetsmarknaden har gått före. Exempelvis träffades år 1966 ett centralt avtal mellan dåvarande SAF och LO som sänkte veckoarbetstiden. Det har även slutits centrala avtal mellan parterna för compensation för två- och treskift samt underjordsarbete under 1970- och 1980-talet.

LOs omfattande arbetstidsutredning visar att det finns tydliga samband mellan arbetstidsförkortning med bibehållen lön och positiva effekter på hälsa. Detta beror främst på att kortare veckoarbetstid resulterar i mindre stress, mer sömn och förbättrad möjlighet till återhämtning.

Pensionsåldern har höjts och kommer att fortsätta höjas, samtidigt som det finns stora problem med bristande arbetsmiljö, vilket bidrar till att många arbetare har svårt att orka arbeta ett helt yrkesliv. Staten har inte levererat tillräckliga åtgärder för att möta dessa utmaningar. En arbetstidsförkortning bidrar till lägre sjuktal och till att löntagare får förutsättningar att arbeta högre upp i åldrarna.

De positiva hälsoeffekterna som observerats har en tydlig koppling till möjliga produktivitetseffekter av att sänka veckoarbetstiden. Detta beror på att mindre stressade och mer välmående löntagare kan prestera bättre de timmar de arbetar. En förkortning av arbetstiden

ger även möjligheter för företag att bli mer effektiva och därmed ytterligare ökad produktivitet

LOs beräkningar, baserade på en forskningsgenomgång av elva studier med sammantaget 81 resultat, tyder på att drygt hälften av kostnaden av kortare veckoarbetstid försvinner tack vare ökad produktivitet. Det betyder att om arbetstiden exempelvis minskar med en timme, så minskar produktionen i praktiken knappt en halvtimme.

Solidarisk arbetstidspolitik och värnande av den svenska kollektivavtalsmodellen

LO har fått ett tydligt uppdrag om att sänka veckoarbetstiden från sina medlemsförbund. 40-timmars normen kommer inte att gälla för evigt. Det är hög tid för parterna i privat sektor att anpassa veckoarbetstiden till en ny tid. Den svenska modellen bygger på att parterna på arbetsmarknaden tar ett stort ansvar för att successivt anpassa även de övergripande reglerna och normerna. De perioder då parterna lyckats att själva reglera arbetsmarknaden har varit framgångsrika. När vi inte lyckats enas och vara konstruktiva har det gått sämre.

Parterna har ett gemensamt intresse av att värna självregleringen genom kollektivavtal från statliga ingrepp som skapar instabilitet och politisk polarisering. Det riskerar minska utrymmet för parternas självbestämmande.

LOs utgångspunkt för förkortningen av veckoarbetstiden är den solidariska arbetstidspolitiken. Det innebär en generell arbetstidsförkortning där alla branscher sänker veckoarbetstiden lika mycket.

Den solidariska arbetstidspolitiken handlar om att säkerställa kortare arbetstid även i de branscher där produktivitetsvinsterna bedöms som mer begränsade. Löntagarna ska därmed inte belastas olika hårt beroende på var de arbetar. Kort sagt; arbetstidsförkortningen ska behandlas på samma sätt som parterna sedan en lång tid hanterar löneökningarna på svensk arbetsmarknad. Den solidariska lönepolitiken med en nationell löneökningsnorm har varit central både för svensk konkurrenskraft och löntagarnas långsiktiga reallöneutveckling.

LOs yrkande bygger på att en generell arbetstidsförkortning ska ske med full lönekomensation. Tidigare generella arbetstidsförkortningar i Sverige och i flera andra länder har genomförts på det sättet, utan att varken ekonomin eller arbetsmarknaden har påverkats negativt.

LOs yrkande tar sikte på veckoarbetstidsregleringarna och nödvändiga konsekvensändringar till följd av en ny veckoarbetstidsnorm.

Övriga arbetstidsregleringar i riksavtalen, inklusive utrymmet för branschanpassningar, ska även fortsättningsvis hanteras mellan förbundsparterna.

Att genomdriva en generell förkortning av veckoarbetstiden över hela arbetsmarknaden genom förbundsvisa förhandlingar är inte lämpligt. Industrins lönenormerande roll värnas bäst genom att frågan först får en övergripande lösning mellan centralorganisationerna i privat sektor.

För att komma vidare och inte negativt påverka förbundsparterna bör de gemensamma förhandlingarna vara avslutade innan parterna inom industrin ska överlämna sina yrkanden inför avtalsrörelse 2027.

LOs ambition är att det avtal som träffas ska normera normalarbetstiden för hela arbetsmarknaden. LO kommer att med kraft brett verka för detta.

Yrkanden

LO har följande yrkanden inför förhandlingarna:

- > Normalarbetstiden ska sänkas från 40 timmar helgfri vecka för alla arbetare. Även övriga bestämmelser i riksavtalen som utgår från normalarbetstiden ska justeras. LO kommer i förhandlingarna precisera hur mycket veckoarbetstiden ska sänkas. Vi kan konstatera att övriga skandinaviska länder redan har en kortare normalarbetstid än Sverige.
- > Arbetstidsförkortningen ska ske på ett enhetligt sätt för alla arbetare oavsett bransch. Produktivitetsvinster som uppstår vid förkortad veckoarbetstid ska fördelas solidariskt.
- > Sänkningen av veckoarbetstiden ska ske med full lönekomensation, det vill säga med bibehållen lön för månadsavlönade, timlöner höjda i proportion till arbetstidsförkortningen samt höjda värden för ackord- och prestationslöner.
- > Huvudregeln vid genomförandet av arbetstidsförkortningen ska vara att deltidsanställda inte får minskad arbetstid, utan istället får en högre sysselsättningsgrad.
- > Sänkningen av arbetstiden ska ske successivt och bedöms behöva genomföras under ett antal år.

Gemensamma krav på staten

När arbetsmarknadens parter har nått ett förhandlingsresultat om att sänka veckoarbetstiden har staten en betydelsefull roll för att främja och underlätta införandet av uppgörelsen. Parterna ska därför enas om gemensamma krav gentemot staten. Dessa insatser bör utformas

så att de gynnar och stärker arbetsgivare och anställda i företag med kollektivavtal.

För att göra övergången till den nya kortare normalarbetstiden så smidig som möjligt, utan onödiga produktionsbortfall, behövs en aktiv stat. Det kan exempelvis handla om att staten behöver säkra företagens behov av kompetensförsörjning och säkerställa god omställningsförmåga för anställda och arbetslösa genom en aktiv arbetsmarknads- och omställningspolitik.

Det är viktigt att staten är med och säkerställer hög efterfrågan i ekonomin och en väl fungerande arbetsmarknad. Staten kan underlätta att kortare arbetstid ska kunna kombineras med ökad sysselsättning och möta tillfälliga kostnadsökningar för företagen.

LO är även beredda att stödja krav på att staten ska ta en del av arbetsgivarnas kostnader för arbetstidsförkortningen. Staten behöver vidare tillföra mer resurser för att anställa fler i välfärden.

Staten behöver också stötta parterna i att normera den nya normalarbetstiden. Arbetsgivare utan kollektivavtal ska inte få en otillbörlig konkurrensfördel när normalarbetstiden sänks genom avtal. För att få fullt genomslag av en ny arbetstidsnorm på svensk arbetsmarknad kan arbetstidslagen behöva ändras i enlighet med parternas överenskommelse. Även tillfälliga statliga stöd, riktade till företag med kollektivavtalade arbetstidsförkortningar, kan bidra till att arbetstidsförkortningen normeras.